

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

169. ՄԻԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ. Մարդկությունը վարդապետութիւնը Քրիստոսի վրայ իրապէս տարբերեալ երկուք չընդունիր: Ու երբ Քրիստոսի համար կ'ըսենք կատարեալ Աստուած և կատարեալ մարդ, երկուքը զատ զատ չենք իմանար, այլ կը հասկնանք երկու կատարեալներէ միանական ենթակայութիւն. որովհետեւ կատարեալ է ենթակայութիւնը Աստուծոյ Որդւոյն անձին և բնութեան մէջ, և կատարեալ է մարդկութիւնը մարդուն Որդւոյն անձին և բնութեան մէջ, բայց Աստուծոյ Որդին և մարդուն Որդին այնպէս միաւորուած են իրարու հետ, որ Քրիստոս մի է և կատարելապէս մի՝ երկու կատարեալներէ:

Աստուածութեան՝ մարդկութեան հետ այդ միաւորութիւնը անհասանելի է մարդկային մտքին համար, և խորհուրդ խորհրդոց. այս պատճառաւ անօգուտ է հետամուտ լինիլ արարածական բնութեան մէջ անոր յարմար բացատրութիւններ կամ ստուերական օրինակներ դնելու: Երբ աննիւթ հոգիին՝ նիւթական հոգիին հետ միաւորութիւնը, զոր կ'ընդունինք իբրեւ իմաստասիրական ճշմարտութիւն, անմեկնելի է մեր մտքին, երբ մեր մէջ եղածը չենք կրնար բացատրել և պարզարանել, ինչպէ՞ս պիտի գիտնանք Քրիստոսի մէջ եղածը: Քրիստոնէական կրօնքին ճշմարտութիւնը իր վարդապետութիւններուն ճշմարտութեամբ կը հաստատուի. ու մարդկության վարդապետութեան ճշմարտութիւնը հիմնական է քրիստոնէական վարդապետութեան համար: Քրիստոնէական գիտութեան համար բաւական է այսքանը, անոր կը մնայ միայն մեկնարանել թէ ինչպէ՞ս պէտք է իմանալ այդ վարդապետութիւնը աստուածային յայտնութեան անստերիւր ցուցմանց համեմատ: Մենք պէտք է բաւականանանք գիտնալով միայն թէ Աս-

տուծոյ համար ամէն բան հնարաւոր է, և թէ ինչպէ՞ս հիանալի են անոր բոլոր գործերը, և աւելի ևս անիկա՝ որ սքանչելիք է սքանչելեաց:

170. ՆԵՍՏՈՐԱԿԱՆՔ. Միաւորութեան կամ ի Քրիստոս միաւորեալ մի բնութեան խնդիրը նպատակակէտը և հիմնակէտը եղաւ Եփեսոսի Ս. Ժողովին որոշումին, զուգարուած Նեստորի մոլորութեան դէմ:

Նեստոր, Եփրատացոց Գերմանիկէն, Կ. Պոլսոյ Աթոռը նստելով 428ին, առիթ համարեց տարածելու իր մոլորութիւնը, որով կ'ընդունէր Որդւոյն Աստուծոյ աստուածութեան կատարելութիւնը, Որդւոյն մարդոյ մարդկութեան կատարելութիւնը, բայց և այնպէս իրարմէ անկախօրէն գործող կը նրկատէր զանոնք, այնպէս որ՝ ինչ որ մարդկութեան էր, չէր գործեր Որդին Աստուծոյ, և ինչ որ աստուածութեան էր՝ չէր գործեր Որդին մարդոյ: Ան տակաւին կ'ըսէր թէ կատարեալ մարդուն մէջ եկաւ բնակիլ կատարեալ Աստուածը: Ըստ Նեստորի, կատարեալ մարդը Յիսուս էր, իսկ կատարեալ Աստուածըն էր Բանն Աստուած: Յիսուս Քրիստոս Մարիամէն էր, որով Մարիամ Աստուածածին չէր, այլ Քրիստոսածին. Քրիստոս ինք ոչ էր Աստուած, այլ՝ Աստուածակիր. ու Բանն Աստուած ոչ էր մարդացեալ, այլ՝ մարդուն մէջ բնակած:

Ասոնք էին Նեստորի ճշմարտութիւնները, ու երբ յանձն կ'առնէր գործածել Աստուածածին և մարդացեալ Բան անունները, անոնց փոխարեքական իմաստներ կու տար՝ համարեակութեան և ոչ միաւորութեան ի նպաստ: Կիւրեղ Աղեքսանդրիոյ հայրապետը ախոյեան կանգնեցաւ ընդդէմ Նեստորի, և անոր առաջարկեց տասներկու գլուխ ուղիղ վարդապետութեանց, զորս մերժեց Նեստոր

և ինքն ալ գրեց տասներկու գլուխ մուրու-
թեանց : 431ին դումարուեցաւ Եփեսոսի տի-
եղերական ժողովը, որ մերժեց Նեստորի
վարդապետութիւնը և նշուից Նեստորը : Ե-
փեսոսական դաւանութեան հիմը այն էր թէ
Քրիստոս մի է կատարեալ միութեան միասու-
րութեամբ, թէև երկուքէ ըլլայ, ու Քրիս-
տոսի մէջ եղած այդ միութիւնը անուանուե-
ցաւ անձնաւորութիւն կամ ենթակայութիւն,
և իբր կնիք բանից հռչակուեցաւ Քրիստոս մի
անձն և հաստատուեցաւ թէ Մարիամը պէտք
է անուանել Աստուածածին :

171. ՀԱՂՈՐԴԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ՅԱՏԿՈՒ-
ԹԵԱՆՑ. Եփեսոսական դաւանութեան Ս.
Գիրքէն հաստատութիւններն են այն տեղերը,
որոնց մէջ ուղղակի աստուածային ենթակա-
յին կը յարին աստուածային գործողութիւն-
ները կամ մարդկային յատկութիւնները, և
մարդկային ենթակային կը յարին աստուա-
ծային գործողութիւնները կամ ստորոգու-
թիւնները : Արդ, այս փոխադարձութիւնն է
որ աստուածաբանները կը կոչեն հաղորդու-
թիւն կամ փոխանակութիւն յատկութեանց,
որ և կը կաղմէ ի Քրիստոս միութեան հիմը-
այնպէս որ ինչ որ աստուածային է՝ հաւա-
սարապէս կը ստորադասուի ու կը բացատուի
պատշաճապէս՝ միևնոյն Քրիստոսի վրայ :

Ասոր համար է որ աստուածութեան և
մարդկութեան վրայ խօսած ատեն, զաղա-
փարաց տրամաբանական բաժանում է միայն
որ կ'ենթադրենք, և ոչ թէ իրական բաժա-
նում ենթակայութեանց : Ենթակայութեանց
այսպիսի բաժանումը մոլորութիւնն էր Նես-
տորի, ըստ որուն ուրիշ էր մարդը և ուրիշ՝
Աստուած. ինչ որ մարդունն էր՝ մարդը կը
գործէր զայն, և ինչ որ Աստուծոյն էր՝ Աստ-
ուած, որով ի սպառ կը ջնջուէին փրկադոր-
ծութեան և մարդկութեան աստուածային
անօրինութիւնները :

Ս. Գրոց մէջ շատ են վկայութիւնները,
որոնք մեր հայրերն ու վարդապետները խնա-
մով հաւաքած են. անոնցմէ մի քանին յառաջ
կը բերենք :

Պօղոս կը գրէ. «Զի եթէ էր ծանուցեալ,
ոչ արդեօք զՏէրն փառաց ի խաչ հանէին» (Ա.
Կորնթ. Բ. 8) :

Պետրոս կ'ըսէ. «Եւ զառաջնորդ կենացն

սպանիք» (Գործք. Գ. 15), ուր ուրիշ թարգ-
մանութիւններ աւելի ճշգրտոյն ունին՝ «ըզ-
հեղինակ կենաց» կամ «զառախչն կենաց» :

Պօղոս կ'ըսէ. «Հովուել զժողովուրդ Տես-
որն, զոր ապրեցոյց արեամբ իւրով» (Գործք.
Ի. 28), այսինքն՝ արեամբ Աստուծոյ :

Քրիստոս իր մասին կ'ըսէ. «Յառաջ քան
զինչին Արքաշամու եմ ես» (Յովհ. Ը. 58) :

Պօղոս կը գրէ. «Առաքեաց Աստուած զՈր-
դին իւր՝ որ եղև ի կնիք» (Գաղ. Գ. 4) :

Քրիստոս կ'ըսէ զարձեալ. «Եւ ոչ ոք ել
յերկինս եթէ ոչ որ էջն յերկնից՝ Որդին մար-
դոյ՝ որ էն յերկինս» (Յովհ. Գ. 13) :

Ու ամէնուն վրայ Պօղոսի խօսքը. «Զայն
խորհնոցի իւրաքանչիւր ոք ի ձէնջ, որ և ի
Քրիստոս Յիսուս, որ ի կերպարանս Աստու-
ծոյ է, ոչինչ յափշտակութիւն համարեցաւ
զինչն հաւասար Աստուծոյ, այլ զանձն ու-
նայնացոյց՝ զկերպարանս ծառայի առեալ, ի
նմանութիւն մարդկան եղեալ, և կերպարա-
նօք զտեալ իբրև զմարդ : Խոնարհեցոյց զան-
ձրն, լեալ հնազանդ մահու չափ և մահու խա-
չի» (Փիլ. Բ. 5-8) :

Եւ այս բոլորին կնիքն է Աւետարանին
խօսքը. «Եւ Բանն մարմին եղև» (Յովհ. Ա.
14) :

172. ՓԱՍՏ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵՆԷ. Աւանդու-
թեան քաղուած փաստը հաստատուած է վր-
կայութիւններովը բոլոր Եկեղեցիներուն և
խօսքերովը բոլոր ժամանակներու և տեղերու
Ս. Հայրերուն, կնքուած է Նիկիական և Կ.
Պոլսեան դաւանութեանց հանգանակներովը,
և ընդդէմ Նեստորի Եփեսոսական դաւանու-
թեան աշխարհահոգի վաւերականութեամբ
ամրացած, և առանց մէկու մը զիմադրու-
թեան բոլոր քրիստոնեայ Եկեղեցիներէն ըն-
դունուած և մեր սուրբ վարդապետներէն հո-
խաբանուած, որ կոչերուն իսկ աչքին կը
զարնէ : Արժան էր անշուշտ անոնց քաղուած-
քը աւանդել այստեղ, եթէ ժամանակի սղու-
թիւնը չօտիպէր զմեզ բաւականալով՝ տալով
միայն ճաշակը այն խնդիրներուն՝ որոնք
յուզուեցան մարդկութեան խորհուրդին մա-
սին :

173. ՄԻԱԲՆԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԵՐԿԱԲՆԱԿՆԵ-
ՐԸ. Դեռ մեր խօսքը չմերժացուցած, բացառ-

բենք գէթ խմատը այն խնդրին որ կը յուզուի թրխտոս բնութեանց այդ մասին եղած գաւանդութեան ձեւին վրայ :

Յայտնի է թէ բնութեանց մասին տարբերութիւն կայ մեր Ուղղափառ եկեղեցիին և Օրթոտոքս ու Կաթոլիկ եկեղեցիներուն միջև, և Քաղկեդոնի Ժողովին բնդունելութեան խնդիրը ուժի պնդութեամբ յուշուած է Յունաց և Լատինաց կողմէ, որոնք՝ բառ մկալութեան պատմութեան, արտաքին միջոցներ ալ կիրարկած են երբ և ուր որ զօրութեան բազուկը կամ յարաբերութեան պարագաները ներած են : Մենք հոս բուն իսկ Քաղկեդոնի Ժողովին մասին չէ որ պիտի խօսինք, զի ատիկա եկեղեցական պատմութեան կը պատկանի. այլ, պիտի պաշտպանենք միայն մեր եկեղեցւոյ ուղղափառութիւնը, որ կը խորշի թրխտոս երկու բնութիւն լսելէ :

Հարկ կը համարենք աւելցնել նաև որ մեր եկեղեցին թէև կը խորշի երկու բնութիւն լրանել, բայց բնաւ մօտ չէ Եւտիքեսի տեսութեան, զոր ոչ միայն կը դատապարտեն մեր բոլոր վարդապետները, այլև Ուղղափառ եկեղեցին իր պաշտօնէից ձեռնադրութեան ատեն կը հրամայէ անոնց հանդիսաւորապէս նդովել զայն՝ այսինքն Եւտիքեսը, Սարգիս, Արիստի, Մակեդոնի, Նեստորի և ուրիշ հերետիկոսներու հետ :

Եւտիքես Կ. Պոլսեցի վանահօր մօլորութիւնը, ինչպէս գիտենք պատմութենէն, և բնան եկաւ 448ին և իբր թէ յառաջացաւ Նեստորի դէմ հակառակ սկզբունք մը պաշտպանելու իր բերումէն, Նեստորի՝ որուն դէմ մաքառողներէն մէկն ալ ինքն էր եղած :

Նեստոր տարբերեալ և քնակակից երկուքի կը բաժնէր զՔրիստոս. Եփեսոսեան դաւանութիւնը մի միակ Քրիստոս ընդունելուն, խնդիրը կը փնար հաստատելու մէջ թէ ի՞նչ բանի վրայ հաստատուած կ'ըլլար միութիւնը և ինչպէ՞ս կատարեալ կ'ըլլար միաւորութիւնը՝ որպէսզի հարկ ըլլար թէ՛ միութիւնը ընդունիլ և թէ՛ միեւնոյն ատեն Քրիստոսի մէջ՝ աստուածութիւնը և մարդկութիւնը :

Ինչպէս այս քանի մը բառերէն կ'երևի, խնդիրը այլևս զերբնական ճշմարտութեան գոյութեան վրայ չէր, այլ զերբնական ճշմարտութեան բացատրութեան վրայ :

174. ԵԻՏԻՔԱԿԱՆՔ. Ճշմարտութեանց գոյութիւնը հաստատուած էր. Երբորդութիւնը՝ Նիկիա և Կ. Պոլիս, մարդեղութիւնը՝ Եփեսոս : Անկէ վերջ յուշուիլ սկսած խնդիրը մարդեղութեան բացատրութեան խնդրին էր : Կ'ըսենք ատիկա, որպէսզի յայտնի ըլլան թրխտոս բնութեանց վրայ եղած խնդրին տեսակն ու զօրութիւնը :

Եւտիքես, բացատրելու համար Քրիստոսի մէջ աստուածութեան և մարդկութեան միաւորութիւնը, կ'ըսէր թէ միաւորութենէն առաջ երկու էին բնութիւնները Քրիստոսի մէջ, իսկ միաւորութենէն ետք միայն մէկ բնութիւն եղան : Ու բացատրելու համար այդ միախաչանդանութիւնը, յառաջ կը բերէր համատարած ծովին մէջ ինկած կաթիլ մը մեղրին օրինակը : Ծովը աստուածութիւնն էր, և կաթիլը՝ մարդկութիւնը. ու այսպէս կը կորսուէր ու կը ջնջուէր մարդկութիւնը աստուածութեան մէջ :

Այս բացատրութեան մէջ չատ սխալներ կային :

Նախ՝ միաւորութենէն առաջ երկու բնութիւններ ընդունիլը, որ Նեստորականութիւն է, զի այդ կերպով աստուածութեան հետ միաւորուելէ առաջ մարդկային բնութիւնը ինք առանձինն գոյութիւն ունեցած կ'ըլլայ, ինչ որ մերժելի է՝ զի ուղղափառ հաւատքը չի ճանչնար ոմն Քրիստոս մարդ որ գոյակ եղած ըլլայ անկախաբար և Բանին մարդեղութենէն յառաջագոյն :

Երկրորդ, «յետ միաւորութեան» ըսելը զոյց կու տայ իրարու դէմ կեցած երկու նախապէս գոյութիւն ունեցածներ, այնպէս որ միաւորութենէն առաջ ժամանակ մը կամ միջոց մը Քրիստոսի աստուածութիւնը և մարդկութիւնը գոյաւորապէս եղած ըլլան առանց միաւորութեան, ինչ որ դարձեալ Նեստորականութիւն է :

Երրորդ՝ միաւորութենէն ետքը երկու բնութիւնները մի միակ եղած ըսելը, ծովն ու կաթիլը օրինակ բերելով, կորսնցնել և ջնջել է մարդկութիւնը Քրիստոսի մէջ. ու ատիկա Ապոլինարեան մօլորութեան վերականգնումն է :

Չորրորդ՝ մարդկութիւնը կորսուած ընդունելով, ընդունած կ'ըլլանք թէ չարչարանաց և մահուան ենթարկուողը ուրեմն մար-

դր չէ, ինչ որ Աստուածաշարչարութեան մուրումններն է:

Այդ մուրումններն հետեանքն այն կ'ըլլար որ Քրիստոս իրապէս մարմին առած չէր ըլլար, ինչ որ կը նշանակէ ուրանալ Քրիստոսի շնորհօք արդարանալը, որուն մասին այնքան կը խօսուի մեր կրօնական գրականութեան մէջ: Ու բոլոր այս մուրումնանց համար իրաւամբ է որ մեր Ուղղափառ Եկեղեցին նորոգեց եւ կը նորոգէ Եւտիքեան, իր բոլոր ժանտ մուրումններով միասին:

175. ՄԵՐ ԴԱԻԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. Որովհետեւ մենք ալ կը նորոգենք Եւտիքեան, ինչպէս նորոգեց զայն Քաղկեդոնի Ժողովը, որ Մարկիանոսի օրով դամարուեցաւ 451ին, շատեր սովորութիւն ըրած են անձ եւ բնութիւն բառերուն թիւրիմացութեան վերադրել բոլոր այն տարածայնութիւնները որոնք կան մեր Ուղղափառ Եկեղեցիին եւ Օրթոտոքս ու Կաթոլիկ Եկեղեցիներու քաղկեդոնական դաւանութեան միջեւ, եւ հաստատել թէ մի բնութիւն բաժնով մի անձ կը հասկցուի, եւ թէ հետեւաբար այդ թիւրիմացութենէն դուրս պէտք է երկու բնութիւններ ըսել Քրիստոսի մէջ:

(Շար. 18)

Բայց մենք կը կարծենք թէ անկէ աւելի կը պարունակէ եւ կը պահանջէ մեր Ուղղափառ Եկեղեցւոյ դաւանութիւնը, երբ կը խորշի երկու բնութիւն ըսելէ Քրիստոսի մէջ: Բայց որպէսզի բացայայտ երեւի ուղղափառ վարդապետութիւնը, հարկ է կանխաւ տալ ինչ ինչ բառերու իմաստն ու բացատրութիւնը:

Երրորդութեան խորհուրդին վրայ խօսած ատեն բացատրեցինք քննարկելու անձ բառերը: Բնութիւնը էութիւնն է՝ նկատուած իրի սկիզբը գործողութեանց, իսկ անձը՝ բանական ենթակայութիւնը, որ է էութեան կամ բնութեան կերպաւորութիւնը: Ինչպէս երրորդութեան վրայ խօսած ատեն չէինք կրնար խօսիլ իրաց հնարաւոր վիճակին մասին՝ որովհետեւ Աստուած հարկաւոր էակ է եւ ինչ որ հարկաւոր է չի կրնար մնալ լոկ հնարաւորութեան վիճակի մէջ, նոյնպէս եւ Քրիստոսի մասին խօսած ատեն չենք կրնար խօսիլ լոկ հնարաւորութեան վիճակի մասին, որովհետեւ ուղղափառ վարդապետութիւնը կը նկատէ Բանն Աստուած մարդացած, եւ կ'ուսուցանէ եւ թէ չէ եղած ժամանակ մը երբ մարդ Քրիստոսը փառաւորուած չըլլայ Քրիստոս Աստուծոյ հետ:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔԵՊՍ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ